

ROLA ZWIERZĄT W EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ

Kolejny już raz w Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie odbyła się konferencja z cyklu *Współczesne Zagadnienia Edukacji Leśnej Społeczeństwa* tym razem poświęcona roli zwierząt w edukacji przyrodniczo-leśnej.

– Zwierzęta odgrywają ważną rolę w życiu wszystkich społeczeństw ludzkich od tysięcy lat. Ich obecność zapewnia zarówno dzieciom, jak i dorosłym poczucie komfortu emocjonalnego i wsparcie, zmniejsza napięcia oraz ułatwia zrelaksowanie. Do tematu zwierząt w edukacji staraliśmy się podejść wielowątkowo, odpowiedzieć na pytanie czy i jakie mają znaczenie w edukacji – powiedział **Dariusz Anderdwald**, kierownik CEPL, SGGW, Leśny Zakład Doświadczalny w Rogowie.

Ludzie przebywający w obecności zwierząt uczą się empatii, odpowiedzialności i szacunku dla innych istot. Zwierzęta udomowione pełnią rolę terapeutyczną. Zwierzęta dzięki są wykorzystywane w budowaniu i poprawianiu wizerunku współczesnego człowieka. Są podmiotem badań, programów ochronnych i edukacyjnych zapewniających bioróżnorodność.

Szybki rozwój naszej cywilizacji powoduje, że w szczególności w dużych miastach coraz więcej osób dotyka deficyt natury. Placówki edukacyjne, próbując zrekomensować to dzieciom i młodzieży, często korzystają z tak zwanych lekcji żywej przyrody, w trakcie których udział biorą żywe zwierzęta. W przypadku zwierząt udomowionych takie spotkanie nie wzbudza dylematów etycznych, natomiast inaczej wygląda sprawa przy wykorzystaniu zwierząt nieudomowionych.

– Obecnie nabycie nietypowych zwierząt, takich jak na przykład sowy czy węże, nie stwarza większych problemów, a moda na warsztaty z nimi sprawiła, że coraz więcej osób zaczęło świadczyć tego rodzaju usługi. Niestety często nowo otwarte firmy skupiają się przede wszystkim na zarobku, zapominając o potrzebach zwierząt – mówiła **Ilona Smolaga** z firmy Raróg.

W kontekście kryzysu kontaktu z przyrodą, globalnych zagrożeń, które nie są zrozumiałe dla przeciętnego

odbiorcy oraz faktu, że większość ludzi nie rozpoznaje gatunków rzadkich i zagrożonych zwierząt istotne jest to, aby edukacja przyrodnicza opierała się na prostym, skondensowanym i angażującym przekazie.

– Obecnie problemem jest infantylicyzacja nie tylko samego postrzegania przyrody, ale przede wszystkim produkcja „papierki edukacyjnej” – mówiła **Justyna Haładaj** z Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. W zaprezentowanym referacie przedstawiła, w jaki sposób z pomocą jeża oraz jego święta – Dnia jeża, wykorzystać dobrze rozpoznawalne zwierzęta do zaangażowania ludzi w sprawy środowiska oraz podwyższenia poziomu odpowiedzialności za przeciwdziałanie zmianom klimatycznym i ochronę bioróżnorodności.

Podczas konferencji mówiono dużo o włączaniu różnych gatunków zwierząt do edukacji przyrodniczo-leśnej, były wśród nich nie tylko jeże, ale też pszczoły, nietoperze, żubry, a nawet orły.

Przemysław Szabłowski z Nadleśnictwa Pisz poświęcił swoje wystąpienie owadom. To najbardziej zróżnicowana gatunkowo gromada zwierząt. Pierwsze bezkręgowce żyły na Ziemi prawie 400 milionów lat temu. Obecnie na całym świecie występuje niemal milion gatunków, w Polsce liczba ta przekracza 30 tys. gatunków i z roku na rok opisywane są kolejne. Owady mają olbrzymie znaczenie w przyrodzie, są wśród nich zarówno pożyteczne, jak i szkodniki czy pasożyty, ale wciąż wiadomo jest o nich niewiele.

– Wiedzę dotyczącą owadów uczniowie uzyskują z wielu źródeł, jest ona jednak ograniczona, nieusystematyzowana, a często niezgodna z prawdą. Emocjonalny stosunek do owadów i pajęczaków u dzieci (w tym zainteresowanie, obojętność, lęk, obrzydzenie) kształtuje postawy osób dorosłych, co świadczy o tym, że edukacja jest kluczowa i może w przyszłości pozytywnie wpłynąć na wrażliwość kolejnych pokoleń, ale także zwiększyć ostrzeżenie szeroko rozumianej bioróżnorodności – mówił Przemysław Szabłowski.

Komitet Ochrony Orłów (KOO) dzięki kamerom internetowym przy gniazdach ptaków od 2012 roku popularyzuje wiedzę o biologii i ochronie ptaków. W tym czasie prowadzono transmisję z gniazd bielików, bocianów czarnych, rybotowów.

– Na kanale YT KOO (playlista) zgromadzono niezwykle bogaty materiał w postaci ponad 760 klipów (około 25 godzin nagrań) udostępnionych publicznie. Tylko w 2023 roku kanał ten wygenerował ponad 5 milionów wyświetleń. Wokół transmisji na żywo, czasami bardzo dramatycznych, gromadzi się duża rzesza internautów, bywa że zupełnie niezwiązanych z przyrodą i ptakami. Dla takich osób to jedyna okazja do poznawania zachowania i biologii rzadkich gatunków ptaków. Transmisje na żywo są bez żadnej ingerencji, dlatego niektóre sceny z życia ptaków bywają drastyczne dla osób wrażliwych i wpływają na ich postawy i świadomość ekologiczną – mówił Dariusz Anderdwald.

Zwierzęta to nieodzowny element ekosystemów leśnych. Zagadnienia związane z mieszkańcami polskich lasów są atrakcyjnym tematem zarówno dla dzieci, jak i dorosłych. Istnieje wiele form pracy i metod, które pozwalają przybliżyć zwyczaje leśnych ssaków, jednak

tylko praktyczne, namacalne spotkanie ze zwierzętami lub działania na rzecz jego ochrony dają satysfakcję i zapadają w pamięć zarówno młodym, jak i starszym.

O działaniach edukacyjnych Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie mówiła **Dorota Olejniczak**. Ośrodek ten to miejsce, w którym edukacja przyrodniczo-leśna pełni kluczową rolę. Zlokalizowana w nim Pokazowa Zagroda Zwierząt to żywa pomoc dydaktyczna podczas zajęć edukacyjnych z edukatorem, ale również dla odwiedzających ją rodzin z dziećmi. Bliskie spotkanie ze zwierzętami – to również potwierdzili w Muzeum Leśnictwa zlokalizowanym w dawnej Powozowni, gdzie na turystów czekają wystawy, w których główną rolę odgrywają zwierzęta leśne, w tym przypadku prezentowane w formie dermoplastów.

– *Działania ośrodka to również wydarzenia cykliczne i okazjonalne na rzecz zwierząt. „Dzień dla pszczół”, „Noc dla nietoperzy”, „Sowi wieczór”, konkurs na imię dla żubrów z Pokazowej Zagrody Zwierząt to tylko część z nich* – informowała Dorota Olejniczak.

Edukatory biorący udział w konferencji podkreślali, że materiały i narzędzia online pełnią w edukacji leśnej głównie rolę pomocniczą i wspierającą, bowiem ideą edukacji leśnej jest przede wszystkim zapewnienie jej uczestnikom bezpośredniego kontaktu z przyrodą. W przypadku zajęć na temat zwierząt nie zawsze bezpośredni kontakt z obiektem poznania jest możliwy. Włączenie gier i zadań interaktywnych do zajęć o zwierzętach jest jednym ze sposobów na ich urozmaicenie, skupienie uwagi i zachęcenie do aktywnego udziału w nauce.

– *Materiały interaktywne online są nieocenioną pomocą dla edukatora podczas zajęć w izbie leśnej, w salach wystawowych ośrodka edukacyjnego czy podczas lekcji w szkole. Prosty sposób na tworzenie własnych materiałów interaktywnych online (nie tylko o zwierzętach) jest wykorzystanie popularnych platform, takich jak LearningApps.org i Genial.ly. Umiejętne ich wykorzystanie może przyczynić się do osiągnięcia założonych celów edukacji leśnej* – mówiła **Ilona Mrowińska** z Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich w Nadleśnictwie Lubsko na terenie LKP „Bory Lubuskie”.

W edukacji na temat zwierząt sprawdzają się również interaktywne wystawy znane głównie z centrów nauki, gdzie są używane do promowania nauk ścisłych.

– *Wystawy takie oferują uczestnikom możliwość współdziałania z różnymi aspektami świata zwierząt, jak na*

przykład symulacje ekosystemów czy interakcje z modelami zwierząt. Dzięki temu uczestnicy mogą na własnej skórze doświadczyć różnych zachowań i funkcji życiowych zwierząt, co sprzyja zrozumieniu oraz zapamiętaniu prezentowanej wiedzy – mówiła **Agata Dubas** z firmy LogicGATE.

Z kolei **Radostaw Włodarczyk** z Katedry Badania Różnorodności Biologicznej Dydaktyki i Bioedukacji Uniwersytetu Łódzkiego podkreślał, że niestety wiedza na temat świata roślin i zwierząt wśród mieszkańców naszego kraju jest fragmentaryczna i oparta głównie na stereotypach. Rozwijaniu wiedzy w tym zakresie, a w dalszej kolejności odpowiednich postaw w stosunku do rodzimej fauny nie sprzyjają zarówno programy nauczania szkół podstawowych i średnich, jak i dostępne w sklepach zabawki czy gry edukacyjne.

– *Łatwiej znaleźć w księgarni kolorowaną z wizerunkami słonia czy pingwina niż sarny, borsuka czy puszczyka. Z drugiej strony edukacja z wykorzystaniem dzikich zwierząt stanowi niemałe wyzwanie. Nie są to obiekty łatwe do obserwacji, prowadzące skryty tryb życia i wymagające nierzadko stosowania odpowiedniego sprzętu (lornetka, luneta itp.)* – mówił Radostaw Włodarczyk i zachęcał do wykorzystywania do edukacji przyrodniczej... telefonów komórkowych, jest bowiem wiele aplikacji, które służą do rozpoznawania zwierząt czy roślin (ObsIdentify, Flora Incognita, BirdNet, Naturalist, eBird).

– *Będąc w dowolnym miejscu w kraju czy za granicą możemy również wykorzystać tak zwany citizen science, czyli aplikacje służące do rejestrowania obserwacji dzikich zwierząt przez każdego z nas. Dzięki nim jesteśmy w stanie uzyskać informacje o występowaniu danego gatunku w okolicy, w której aktualnie przebywamy. Zgłaszając własne obserwacje możemy sami wzbogacać wiedzę na temat krajowej fauny* – mówił Radostaw Włodarczyk

Podsumowując konferencję Dariusz Anderwald podkreślał, że najważniejszym przesłaniem jakie wyniknęło z tego spotkania była konieczność zapewnienia szeroko pojętego dobrostanu zwierząt. Uczestnicy konferencji mieli możliwość nie tylko wysłuchania bardzo ciekawych referatów, ale także zwiedzili Orentarium w zoo w Łodzi, wzięli też udział w zajęciach w Ośrodku Rehabilitacji Dzikich Zwierząt w Łodzi oraz w Leśnym Ośrodku Edukacji i Rehabilitacji Zwierząt w Kole.

Aldona Zyśk

